

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արդեն չէ, ամբողջ 11րդ շրջանի (95 օգոստոս.—96 մայիս) բաժնորդներին 20 Փր. կանխիկ: Կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով և 1896 մայիս ամսին անդին չանցնելու պայմանով:
Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետևեալ հասցէով. M. POR-
THOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

ԺԱՆՎԱՐԻ ԹԻՒ 55

1896 ՓԵՏՐՈՒՄ 12

1896 ՅՈՒՆԻՍԻՍ 31 (Հ.Տ.)

ՁՈՐԵՎԵԱՐԹԻ

Կը հրատարակուի Ն. ԿՆՔԻՐ օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կոծ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը դրուեն հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիւմ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԱՆՎԱՐԻ ԹԻՒ 55

(1895 ՕԳՈՍՏՈՍ — 96 ՄԱՅԻՍ)

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Նամակ թիւքրաւեն (վան). — Տեղեկագիր Տիգրանակերտէն. — Հայաստանի վիճակը. — Անգլիայի Թագուհիի զանա-
ճառք. — Զեյթուն. — Ռուս-թրքական դաշնադրութիւնը. — Տեղական. — Նուի-
րատուութիւններ Արմէնիային. — Արմէ-
նիայի պատասխաններ. — Թիւքրաւեն լուրեր. — Պոլսկարիւս. — Ծանու-
ցումներ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԳԻԱԿԱՆ

Վան, 3/15 յունուար 1896

Այս անգամ ձեզ կը հաղորդեմ թիւեր, որոնք թէեւ ամբողջական մի գաղափար կազմելու չեն բաւեր, բայց իրենց անկատարութեան մէջ ալ սոս. կալի իրականութիւնը պատկերելու չափ պիտեմ ձեզին հետեւեալ թիւերէն: Եր յարմարցունել թշուառութեան նկարագրութեան համար ալ: Սնկատար են թիւերը, որովհետեւ դեռ Հայը չէ դադարած սպաննուիլէ, կողոպտուիլէ, բնաւեր փախչուիլէ:

Հոկտ. 12/24էն ի վեր, սկսած Ար. ճէշի և Արմէնի աւերումէն որ նշան տուաւ վանի նահանգի մէջ անկէ ի վեր կատարուած ընդհանուր ասպա- տակութեան և աւերման, յիշեալ եր. կու գաւառներէ, ինչպէս և Թիւքրաւի, Հայոց Զորի, Գաւաշի, Խոջապի, Աւա- ռաշի, Կարճկանի ու Շատախի մէջ ըս. պաննուածներէ թիւը կը հասնի 288ի. իսկ նահանգիս կից, սակայն Բաղէշի կուսակալութեան վերաբերող խիզան, Սպարկերտ ու Մամրտանք գաւա- ռակներէ 49 գիւղերի մտատարապէս 10,000 բնակիչներէն 340 անձ գնա- կով ու սրով սպաննուած են, 150է ա- լելին ցրտահար մեռած են լեռը փա- խած ատենին, իսկ ճնացածներէ մեծ մասը թրքացիք են. փոքր մաս մ'ալ շրջակայ գաւառները ապստաններ են: Վանի գաւառներին մէջ գեռ խմբովին կրօնաւորութիւններ չեն եղած, հատ հատ կը յիշուին, ուրիշ բան է եթէ գարուինի սպասուող յու- սահատութիւնը և հարածներէ աստ. կու թիւը այդ աղէան ալ առաջ բն- րեն: Թէեւ ինչպէս ուրիշ քաղաքն- րի, նոյնպէս և յիշեալ խիզան, Սպար- կերտ և Մամրտանք գաւառներէ թրքացած Հայերը նոյնչափ մեղի և անօթի են որքան քրիստոնեայ մնա-

ցածները. կրօնաւորներէն յափշտա- կուած գոյքերն ալ իրենց ետ չեն վե- րադարձուած:

Վանի նահանգի ասպատակութեան գլխաւոր երեւոյթը աւարառութիւնն եղաւ. ինչպէս նախորդիւ գրած եմ, այս անգամ աւելի յարմար տեսան անօթութեամբ և ցրտով մահացունել քան թէ սրով: Միայն վանի գաւառ- ներէն մինչեւ այժմ աւերման ցու- ցակն առնուած գիւղերի թիւը 257է, 8600 տնով (ասոնցմէ 300 տունը Ա. սորի են): Ասոնց քոյր ուղիւս և տաւար տարուած են. ոչխարների թիւը 200,000ի կը մօտենայ. սեւա- տաւարը 50,000ի: Զորքէն տան մէջ պատրաստ գտածներն տարած են. հորերի մէջ ամբարուածը կը մնայ, ի բաց առեալ մէկ քանի գիւղերինը, ուր նախկին Գիւրտ ծառայների կամ գրացիների մատնութեամբ մահա- կրկիտ խուզարկութիւններ եղան և հողին մէջ թաղուած պանիրները, իւ- ղերը դուրս հանուելով տարուեցան կամ թափուեցան ջնրի առջիւ: Մ'օ տաւոր հաշուով ամեն մէկ տուն 50 ոս- կիի կորուստ կրած է, կորսուած ապ- րանքը հաշուելով իրենց մահուածի կամ ձեռքէ անցածի գնովը, իսկ և թէ գիւղացին ուզէ նորէն գնել հա- գուստ կամ երկրագործական և տնա- կան գործիք ու կարասիք (որոնք նոյնպէս տարուած են), այդ թիւ իր մէկ չորրորդով կաւելնայ:

Յիշեալ Սպարկերտ գաւառի ա- լերման մէկ մանրամաս ցուցակի նա- յելով, կը տեսնուի որ 36,000 ոչխար, 7,700 սեւատաւար, 11,000 մեղրի փխթակ յափշտակուած են. միայն Բաստ գիւղէն տարուածը 5,000 ոչ- խար, 1,000 տաւար, 85 ջորի է. այդ գիւղէն Թառօյեան կոչուած հարուստ անձը 2,000 լիւրի կորուստ ունեցեր է: Այդ թիւանշաններ կը վերաբերին 29 գիւղերի ու ոնցմէ կազմուած է Սպարկերտ և որ այժմ ամբողջութիւն մը կը ներկայացունէ:

Հայոց Զորի, Թիւքրաւի, Աւառաշի և Արմէնի Արմէնի կողոպտուած եկեղե- ցիների թիւը 86 է, զանքերինը՝ 12: Գնահանայները մասնաւորապէս աւելի շատ սպաննուած են: Արդէն գրեցի թէ խիզանի վանահայր Առաջնորդ Սահակ վարդապետի կաշին քերթե- լով վինք նահատակել են. այդտեղի քահանայներէն մի մասը այժմ մոլա-

կրած են, իսկ 4ը նահատակուած:

Կողոպտուած գիւղերէ անոնց որ բոլորովին քանդուած են և ամեն ինչ յափշտակուած, բնակիչներէն մաս մը քաղաքս ապաստանած են, մաս մ'ալ գրացի գիւղերի մէջ ապաստանած են, իրենց ծանօթների կամ աղգականնե- րի մօտ: Քաղաքս ապաստանողներէ անոնք որ ամերիկեան միսիոնարների բաշխած հացովը կապրին, 2,000 թուի հասած են. ատոնց զգեստն ալ նոյն միսիոնարութիւնը տուած է, որի շարքական բաշխած նպաստի ար- ժէքն է այժմ 350 ոսկի. միւսնոյն գաղթականների բնակարանը, վառե- լիքը և հացէն զատ ուրիշ ուտելիքը կը տրուին Առաջնորդարանի մէջ կազմուած յանձնախմբէն որ այս եր- կու ամսուան ընթացքի մէջ այդ պէտ- քերին 400 ոսկի ծախսած է. 100 ոս- կիի չափ ալ ցորեն գնած և պահած է, աւելի նեղ պարագային դործածե- լու համար: Միսիոնարութիւնը և Յանձնաժողովը համերաշխ կը դոր- ծեն և աշխատանքի բաժանում մ'ա- րած են: Սակայն յանձնաժողովի դը- րամը հատնիլ սկսած է. ինքը 300 ոսկիի չափ քաղաքէս հանգանակած էր, նոյնքան մ'ալ պատրիարքարա- նէն ստացած էր: Քաղաքացիները բացի դրամական հանգանակութիւնն անելէ, բնակարանները քիչ բացա- ռութեամբ ձրի հայթայթած են և ամեն գաղթականի ալ շարքով մէկ անգամ իրենց տնէն կերակուր կը զրկեն:

Սակայն միսիոնարութեան նպաս- տը 3 ամսէն աւելի չկրնար այս քա- նակութեան միայն. ներկայ հաշիւնե- րով՝ ունեցած գումարին կը սպառի մինչեւ այն ատեն. միւս կողմէ սոսկայի է նախատեսել որ ձիւներ հալելէն ետք հեռաւոր գաւառներէ, Աղբակէն, Նորտուզէն, Մոկսէն, Ճուլամերկէն ալ անօթի գիւղացիներ, ինչպէս և խի- զանի կողմի փախուսականները պիտի լծափ լին քաղաքս, նոյն իսկ ներկայ աւերմունքների հետեւանքովը, եթէ մինչեւ իսկ հանգարտութիւն սկսի տի- րել. թէեւ դործերի ներկայ ընթաց- քին նայելով, գիւղացիին ուրիշ բան չէ մնացել, եթէ ոչ գտորուն գտլուն պէս գլուխին առնել ու հեռանալ ծննդավայրէն:

Բացի այս աւարառութիւններէ, կառավարական ուրիշ տնօրէնութիւն

մ'ալ պիտի ստիպէ գաղթելու. Հայ գիւղացիին իրաւունք կը զլացուի պանդխտելու. Թո՛ղ որ այս աշնան անցադիր շտրուեցաւ Պօլիս կամ ուրիշ նաւահանգիստներ երթալ գործ փնտռելու Պօլսի վերջին շարժումէն ետք այնտեղի ոստիկանութիւնը սկսեւ է ժողվել բոլոր գիւղացիներն և այն գաւառացիներ որոնք օրական աշխատանքով ապրուստ մը կը ճարէին Պօլիս, և մաս մաս զանոնք գաւառներ ետ կը զրկէ: Այս գեկտեմբերի մէջ 3 այդպիսի խումբեր ոստիկանների ուղեկցութեամբ, հետիոտն, քրջագետ, անօթութենէ հիւծած, քաղաքս հասան: Սակայն կ.պօլսի մէջ յանկարծակի ձերբակալուեցին իսկ այս կողմեր հասածների թիւը այնքան մեծ տարբերութիւն մը կը ցուցնէ որ սարսափելի կասկածների առիթ տուած է. կը հաշուեն թէ Պօլսէն 10,000ի չափ մարդ աներեւու թացած լինի, մինչդեռ ատոր միայն մէկ տասներորդին ո՛ր լինելը յայտնի է:

Քաղաքիս մէջ առ այժմ ծանր դէպք մը չկայ նշանակելիք, ջարդի կասկածներն ո՛չ աւելցած և ո՛չ ալ պակսած են. վալին ինչ ինչ առիթների մէջ ցոյց տուած է որ ոստիկանական խտուածների հակառակ է և յուզումների բորբոքելուն պատճառներ չուզեր աւելցունել թէեւ զինուորական հրամանատար Ֆէրիկը Բաղէչի և Սա. սունի մէջ կատարած ջարդերը այս տեղ ալ օր առաջ անելու տրամադիր կերեւի. դաւուն պէս զօրքերի տեղաւորումներ արաց հայաբնակ թաղերին մէջ և կասկածները որ սկսեւ էին գեկտեմբերի մէջտեղը նուազելի՛ նորէն արծարծեց:

Անտուգութիւն, գործերի դադարում, ցուրտ. ահա ներկայ վիճակը որով կողմենք 96 թուականին. չմոռնանք ասելու որ նոր տարիի Օրացոյց մ'ալ ստացանք ուրկէ հայ Լուսաւորչական եկեղեցին աքորուած է: Այս եկեղեցական դժբաղդութիւնն չտեսած մեռաւ Աղթամարի խաչատուր Կաթողիկոսը տակէ 10 օր առաջ. ինքն այս վերջի 2 տարիներ ըսկսած էր բողոքողի դերք առնել թըրքական հարստահարութիւնների դէմ, բայց շատ ուշ: Այժմ իր քովէն 2,000 լիւարի գումար մ'եղած է որ Սա. Նորդարանի հսկողութեան տակ է և իրեն Կաթողիկոսի վերջին կամքն եղած է այդ գումարով Աղթամարի մէջ գիշերօթիկ վարժարան մը հիմնել, թէեւ իր կաթողիկոսութեան բոլոր ժամանակը ոչ մէկ զիւղ պարոց չէ բացած և իր բացակայութեան ժամանակ Աղթամարի մէջ բացուած պարզ վարժարանն ալ իր Պօլսէն եկած ասան փակած էր:

ՏԵՂԵԿԱՅԻՐ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԷՆ

Տիգրանակերտ, 95, դեկտ. 31
(12 յնվ. 96)

(Շար. 54րդ բուկի)

Շաբաթի արշալոյսը գեւ չը ծա

գած, բարբարոսներն սկսած էին վերստին գործի. ժանտարմայի, դի. նուորի և բոլոր պաշտօնական անձանց դերը նոյնը մնաց շաբաթ ալ. ինչ որ սուրը, կացինը, դաշոյնը ու ռէվօլվէրը անկարող էին գործել, կը գործէին կառավարական զէնքերը:

Հետզհետէ պաշարուեցան քրիստոնէից թաղերն ու տունները. մարդագաղան խուժանի Մուհամմէտ Սա. լավաթի, չէխի տաֆի, կանանց լըլի, հրացաններու պայթմանց և այլոց աղմուկով լեցուած էր բոլոր քաղաքը:

Վտանգը անխուսափելի էր, ամեն ոք դարման կը մտածէր և կառաւարկուէր. « Գախի՛նք, ֆրանսական դրօշին ապաստանինք » կը գոչէին. արդէն լեցուած են 2 դրօշակներու ալ տակը (հիւպատոսարան և Լատի. նաց եկեղեցին). « Մեռնինք յանուն Յիսուսի արիւթար. » և արի երիտասարդները կը խօսէին յատակ և անյիւղով. « Գախի՛լը վատութիւն է. մնալ մեռցունել և մեռնիլ յանուն խաչելոյն. դի մեր դիրքերը լաւ են անձնապաշտպանութեան համար. եթէ չունենանք զէնք, կարող ենք քանի մը ժամ դիմանալ մեր թշնամու գըլխին քար ու ջուր տեղալով: Գտնուեցան արի կիներ որ քարն ու ջուրը իրենք յանձն առին և երիտասարդներուն յորդորեցին զէնքով կռուիլ: Թերահաւատ քրիստոնեայք միջոց կ'առաջարկէին ընդունիլ Մուհամմէտի սալավաթը և ապրիլ:

Մինչ քրիստոնեայք այս խորհուրդներով վրդովուած էին, բարբա. րոսներու նպատակն էր բուռն զօրութեամբ ոչնչացունել բոլոր մնացող քրիստոնէից թաղերն. պարիսպներու բոլոր յարմար դիրքերէն, մզկիթներու աշտարակներէն, բերդէն ու թուրք տուններու բարձունքէն՝ կառավարական զէնքերու գնտակներն անընդհատ կ'արձակուէին քրիստոնէից թաղերուն վրայ:

Որչափ որ բարբարոս թուրքեր գործի սկսելէ առաջ վայրենի Գուր. տեր քաղաք բերել տուած էին, բայց իրենց փափաքածէն աւելին ալ երեկ մինչ երեկոյ և գիշեր հասան. ալ այսօր քաղաքիս տունները փակ են նորեկ գաղաններու առջեւ և մէն մի խմբապետի կ'առաջարկուի այս ինչ կամ այն ինչ գիւղի վրայ քալել և ոչնչացունել. ինչպէս Սլօէ քաչալը իւր խմբով 4.5000ի չափ քաղաքիս ոտուրտը Գթըլլի գիւղին վրայ զրկուեցաւ, և զօրքն ալ քաղաքիս պարսպէն և փողայաթի ըսուած բարձունքներէն գնտակահարելով օգնեց աւերման ու կոտորածին:

Քաղաքիս քրիստոնէից թաղերն ալ բուռն զօրութեամբ պաշարուած էին հետեւեալ փողոցի անցքերէն, Մ'եր տին դրան կողմէն Տիգրանեաններու թաղն որ թուրք դրացիներու շնորհիւ յաջողեցան շուտ աւարել ու մասամբ քանդել, և այն ուղղութեամբ քալեցին Գոյուլմեհան (կիւլպէնկ) Յակոբ աղայեցի և Ղադազեան խօճա Յովսէփեանց թաղը թէ ուղղակի փողոցէն և թէ կեպուր մէյտանի կողմէն. քրիստոնէից կողմէն անձնապաշտպա.

նութեան ամեն ճիգ սկսեց գործուիլ, հակառակ պարիսպներէն և աշտարակներէն տեղացող գնտակներու և խուժանի բուռն յարձակման. յար և նման յարձակումներ միեւնոյն ժամանակ տեղի կունենային և Մ'երտին դրան թրքախառն թաղերու քրիստոնէից տուններուն վրայ: Մալա. գի փողոցէն, Գալանճինոցի, Շէխմա. թարի, Չուֆթա խանի, Չուիկի, Գոլլի. քուչի, Պահապ աղայի, Մանտալճեհա. նեց տունները կ'աւրեն. Ալէ պարտա. ղի, Բերդի փողոցներէն, Նոր չուկայի աւերակներէն, Ղարիպ Ղասթալի փողոցէն մինչ կեպուր մէյտանը և երկու Պաղլի փողոցները բուռն կերպով պաշարած էին թուրք, Գուրտ, Չա. զա, զօրք, ժանտարմա, Բէտիֆ, Բոլիս և վերջապէս Գրիստոսի բոլոր հակառակողք. քրիստոնէից թաղերուն մէջտեղն էին նաեւ ֆրանսական դրօշները որոնք նոյնպէս պաշարուած էին:

Թիշեալ պաշարուած սահմանները յարձակման դէմ անձնապաշտպանութեան բուռն ջանքեր կը գործէին:

Տանիքներու բարձունքէն կարելի էր նշմարել քաղաքիս շուրջը պարիսպներէն դուրս 20էն աւելի քրիստոնեայ գիւղեր որք իրենց հրդեհի մուխն ու ծուխը ողակեցի մը պէս դէպի երկինք բարձրացուցած էին և երկնից ամպեր հետզհետէ կը թանձրանային. գիւղերու վիճակը քաղաքիս իւղոտ աւարին ուշ հանող անխիղճ բարբարոսներու յանձնուած էր որոնք կաւերէին ու կը կոտորէին...:

Քաղաքիս քրիստոնէից թաղերը պաշարող խուժանը քրիստոնէից անձնապաշտպանութենէն խիստ զայրացած, իրենց ոյժերը կը բազմապատկէին. վերջապէս այդ օր խուժանը իր երեւակայածը իրագործել չը յաջողեցաւ քաղաքիս մեջ. բայց գիւղերը մեծաւ մասամբ անձնատուր լինելով ոչ խարի պէս մօրթուեցան էրիկ մարդիկ, կոյսերն ի հաճոյս գործածուեցան, կիները և մանաւանդ յղի կիները անդամաղնուութեան և անդամահատութեան ենթարկուեցան. աւերւող է յիշել թէ գիւղերու եկեղեցիները թալուեցին վերջ մասնաւոր ջանք այրուեցան և քահանայները մասնաւոր չարչարանք նահատակուեցան:

Իբր նմոյշ համառօտակի պատմեմք քաղաքիս ամենամօտ Գթըլլի և Ալի փունար գիւղերու կոտորածը:

Ալի փունարցի (թրքախառն) քրիստոնեայք՝ երբ գիւղացի թրքերը կը յարձակին վրանին, կ'ապաստանին Ս. Կստուածածին հոյսկոպ և ձօտերս իւր բազմաթիւ սենեակներով նախան. ձելի եկեղեցին:

Գիւղական տուններու աւարն ու տաւարը բաժնուեցին վերջ կը յարձակին եկեղեցիին վրայ, կը խորտակեն դուռները, կը մտնեն բակը, կրակ կը վառեն եկեղեցիին բուն դրան առջեւ, կայրեն դուռը և մուխով ու ծուխով կը լեցունեն եկեղեցին. վերջապէս ապաստանող ժողովուրդը անձնատուր կընեն, բոլորն ալ կը կապեն, կը լմնցունեն եկեղեցիին աւարը, կրակ

կուտան եկեղեցիին, իրիկուան դէմ բոլոր քրիստոնէից էրիկ մարդիկը արդէն կապուած կը տանին գիւղի պարտեղի առուակին մօտ, դանակին, դաշոյնին, սուրերնին ու գնտակին համարձակ կը փորձեն և գիշերը պարտեղի քանի մը ծառի կոճղներով կայրեն նահատակաց մարմինները և կը խորովեն յանարգանս քրիստոնէից, իսկ կոյսերն ու կիները ըստ քմաց պահեցին 10 օրի չուփ և մաս մը զըրկեցին քաղաք:

Գթըլլիցի (բոլորը քրիստոնեայ) առաջին առթիւ անձնապաշտպանութիւն փորձեցին. բայց երբ 4.5,000ի չափ խուժան մը և քաղաքի բարձունքէն զօրաց գնտակներն անգթաբար կը սպառնային իսպառ բնաջինջ ընել գիւղը իւր ժողովրդով, յուսահատ ոեւէ պաշտպանութենէ, ապաստանեցան Ս. Թումայի եկեղեցին անդ մի. միայն յԱստուած ունենալով յոյս. քահանան, գիւղի բոլորքականաց քարուղին ու Եգիպտոսէն տեղս նոր հասնող Պատ. Խտրան կը խօսին. քահանան կը պատարագէ և բոլոր ժողովուրդը քրիստոնէական վերջին պարտականութիւնը կը կատարէ պատարաստուելով մահուան. իսկ դուրսը խուժանը կ'աւերէ, կը թայնէ և կը ջանայ բոլոր մը առաջ ձեռք ձգել քաֆիւրները. վերջապէս խորհուրդ կը տրուի զօրքերին բարձրանալ եկեղեցոյ տանիքը ծակել, վառած գերանները վար ձգել. ներսը փակուած ժողովուրդը այս կերպով մուխէն հեղձամահ՝ եկեղեցիին դուռները կը բացան: Քահանան ու քարոզիչները մասնաւոր չարչարանք կը նահատակեն և ժողովրդէն ամեն մէկը ըստ հաճոյս չարչարելով կը կոտորեն, կոյսերէն ու կիներէն ամեն անոնք որք մեռնելը նախադաս սեպեցին գերութենէն, նահատակուեցան. 1/5ը հաղիւ ազատուեցաւ՝ մեծ մասամբ կիներ և վիրաւորներ. 400էն աւելին ջարդուեցան:

Այսպէս և աւելի բարբարոսութեամբ 20 օրի չափ նահանգիս գիւղերը, գիւղաքաղաքները, վանքերը աւերակ դարձուցին և քրիստոնեայ ժողովուրդը բնաջինջ ըրին և նոցա դիակները շուններու, գաղաններու կեր թողով, ոսկորները ցրուեցին դաշտ ու ձոր:

(Շարունակելի)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Թաւիսի փետրուար 5ի թուին մէջ կ.պօլսէն իր թղթակցի գրած յաւելումով 30 ամսաթիւ նամակէն կը քաղենք հետեւեալը:

Ներքին գաւառներէն եկած ըւրերը դժգոյցեցիչ ըլլալէ հետո եւս, Վերջին մէկ նամակիս մէջ կը գրէի ձեզ թէ կառավարութիւնը վերջապէս մի քանի ջանքեր կընէ սփոփելու համար գոհերի ամենէն թշուառները: Արդեօք անկարող է իր կամք յարգել տալու իր ամբողջ երկրի վրայ. արգեօք ամեն կողմէ Գրիստոսի աւաղակութիւններէն և մահմետականների ապստամբութիւններէն նեղն ինկած է. թէ պէտք է ամբաստանել զինք որ

դէմ
գրեկը
գիւղի
սկնին,
ն հա.
պար-
[կայ-
և կը
նէխց.
քմաց
զըր-
նեայ)
անու-
000Ի
ձուն.
աբար
ընել
հատ
անն.
դ մի-
քա-
արո-
հաս-
ահա-
տողո-
պար-
պատ-
ւըսը
և կը
ձգել
ուրդ
եկե-
գե-
ուած
հեղ-
բա-
ները
տա-
ըստ
կոյ-
որք
բու-
հա-
հներ
թար-
սու-
գիւ-
ները
նեայ
ոցա
կել
աշտ
ն)

Աէջ
լ ա-
բա-
ները
թիւ
կա-
ն-
մե-
ղ է
որի-
երի
ան-
կած
որ

չափազանց հաճոյակատար աչքով կը նա-
յի կրօնամուլութեան իր ստանձնած սոս-
կալի դերը կատարելուն վրայ: Ինչ որ
սէ եղած լինի, իրողութիւնը սա է որ ա-
սորական թիւրքեան միշտ յուզուած վիճա-
րի մը մէջ է. շնայելով որ զօրքեր և
կայսերական յանձնաժողովներ ղրկուած
են հոն որոնք խաղաղեցունելու առերե-
ւոյթ փանքեր կանեն:

կերեւել թէ Հայեր այժմ աւելի հաս-
տատապէս որոշած են կռուելու քան թէ
խռովութիւնների առաջին շրջանին մէջ
ինձ կիմացունեն թէ Լճէի մէջ (Տիգրա-
նակերտի մօտ) շարունակ մի քանի օր
դիմադրեր են Գիւրտերին, անոնցմէ 70
հոգի սպաններ և անձնատուր եղեր են
միայն այն ժամանակ երբ իրենց վառօդ-
ու գնտակ սպաններ են: Նոյնպէս Տիգ-
րանակերտի նահանգէն 3 գիւղերի բնա-
կիչները գնացեր ապաստանել են Մա-
կարայեցւոց վանքը և 6 օր շարունակ
պաշարուած վիճակի մէջ դիմադրել են:
Վհատութիւնն ու երկիւղն անթիւ
կրօնափոխութիւնների պատճառ դառ-
նած են: Ճապաղըուրի և կիւնձի գաւառ-
ներէն 16 գիւղեր մահմետականացեր և
եկեղեցիները մզկիթի են փոխուել: Լճէի
Հայ ժողովոյդէն մնացածը իր 7 քահա-
նայներով մէկտեղ իսլամութիւն ընդու-
ներ է և կոտորածներով ահաբեկանալ այդ
տիրի մէջ, Սիլիմանի, Ֆարուսանի, Չէրքա-
նի և այլ ուրիշ գաւառների հազարաւոր
քրիստոնեայներ իրենց կոնք ուրացած
և իսլամութիւն ընդունած են:

Հայաստանի խոռոչութիւնների այս նոր շրջանի յատկանշանական մէկ երեւոյթը պիտի մնայ պատմութեան մէջ Հայերի այս խմբովին կրօնափոխութիւնը, որ ամենագէշ տեսակէն տկարացած լինելու նշան է մի ազգի համար որ իր շատ մը պզտիկ թերութիւններով և անոր քաղաքարներովը մեկտեղ, գոնէ այս մեծութիւնն ունէր թէ իր նախահայրերի հուսադրին կպած մնացած է իր բոլոր զօրութեամբ: Եւ ահա թէ լո՛ւնջ ելք ունեցաւ հայ ազգի մտանոր առաջնորդներ իրենց յառաջդիմութեան և անկախութեան համար ծրագրած յիմարական երազը:

Հայաստանի մէջ լաւագոյն Հայերը մեռած են այժմ. իսկ մնացածները առաջնորդողներն ալ մօլլաի ճերմակ փաթթոց անցուցած են գլուխներն :

Այլ սակայն այս արիւնալիլ ե ստո-
րացուցիչ դասերէն ալ շատ օգուտ չեն
քաղեր ու միշտ զարմացած կը մնայ
սեաներով թէ այդ կարգի յեղափոխու-
թեան արարներ դեռ ընդունելութիւն կը
գտանէ չայերի մի քանի մասերին մէջ :

Այնուհետեւ թղթակիցը կը խօսի
Հնչակի շահատակութիւնները մասին
որոնք մեր Հայ ընթերցողները աւելի
ծանօթ լինելով արդէն, աւելորդ կը
համարինք զանոնք թարգմանել այս-
տեղ ։ Անոնց պոռոտախօսութիւններէ
մի քանին շարելէ յետոյ, կըսէ թէ չէ
կարելի երեւակայել ամեն ինչ որ
կանցնի այդ դաւադրւորների խելապա-
տակէն որոնք չսփազանց վիպասա-
նական յայտերով զործող մարդիկ են
և ընդհանուր քաղաքականութեան
ամենահասարակ բաներն անգամ
հասկնալու բոլորովին անկարող ։

ԱՆԳԼԻԱԻ ԹԵԳՈՒՆԻ ԳԱՆՁԱՌԸ

Ենդլիաի խորհրդարանը բացյաւ
յաւ երկէ թագո հին մէկ զահաճա-
սով ուրի մէջ հայրաստանի խնդրին
նկատմամբ, հետադարձութեան նշան-
ով, յոյս յայտնեալ էր լինի թէ հա-

յաստանի համար Սուլթանին խոստացած բարենորոգումները անյապաղ կիրադործուին: (Գրէթէ 20 տարի ե. ղաւ որ Հայաստանի բարենորոգումների գործադրութեանը համար այս անյապաղ բառը գործածուած է և զեռ մինչեւ այժմ կը յապաղի. արօղեօք քանի՞ տարի պէտք է հասկնալ անյապաղ ըսելով, խմբ. Արմ.)

Գահաճառին պատճէնը կը շնենք
առաջիկայ թուին մէջ :

ԶԷՑԹՈՒՆ

Սոփիաէն փետրուար 7 թուով կը
հռազրեն հետեւեալը.

« Թորքական աղբիւրէ Բ. Դուռը
հասած հեռագիրներ կըսեն թէ միջ-
նորդ-հիւպատոսները Զէյթունի ապս-
տամաներին առաջարկեց են իրենց
կեանքի չդպիլ և ընդհանուր ներո-
ղութիւն հրատարակել, միայն եթէ
գէնքերնին և Պապիկ ու Ասի պարա-
գլուխներն իրենց յանձնեն :

Ապստամբները կը մերժեն, ըսելով
Թէ իրենք ամենքն ալ եղբայր են և պա-
րագլուխ բան չունին, Զէնքերը յանձ-
նելու կը հաւանին, բայց պայմանով որ
Զէյթունի և Այնթապի մէջտեղերը
բնակող մահմէտականներն ալ նոյնն ը-
նեն : Ադէ՛ն զաա կը պահանջեն որ
վերջին վեց տարիների և յառաջիկայ
երեք տարիի հարկը չառնուի իրենց-
մէ :

— Զէյթունի մասին ֆրանսական
լրագիրները եկած վերջին հեռագիր-
ները կըսեն որ Զէյթունցիները կը
պնդեն թէ չեն ընդունիր ամեն տեսակ
զէնքերն ալ յանձնել թիւրք կառա-
վարութեան (պատերազմական զէն-
քերին և որսորդական զէնքերին մէջ
տարբերութիւններ կուզեն դնել) և
նոյնպէս կը պնդեն թէ թիւրք կառա-
վարութիւնն ինք պէտք է վերաշինէ
Զէյթունի ամրոցը : Կուզեն նաեւ որ
մի քանի տարի տուրքէ ազատ լինին

ՌՈՒԾ-ԹՐԳԱԿԱՆ ԿԱՐԾԵՅԵԱԼ
ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այժմֆօրի Կ.պօլսի բղթակիցը այս վերնագրի տակ յանուար 31 րօւով գրած է հետեւեալ նամակը :

Եթէ « Բալ Մալ կազէթ » ը
ԹԻՐԵՔԻԽԻ և ՌՈՒՏԻԽԻ միջև Հիւն-
քաւր. Իսկէէսիի դաշնադրութեան
սկզբունքներին վրայ հիմնուած պաշտ-
պանողական ու յարձակողական
գաղտնի դաշնակցութեան մը երեւա-
կայական լուրը հրատարակելով խաղ
մը խաղալ կողգէր Սուլթանի կառա-
վարութեան, յուսալով որ անոր դէմ
վը հանէ տէրութեան ամբողջ մահ-
մէտական ժողովուրդը, սխալ հաշիւ
մը ըրած է : Զարմանքի առաջին
վայրկեանն անցածին պէս, ԹԻՐԵՔԵՐԻ
առանց կուսակցական խտրութեան,
համաձայնութեամբ մերժեցին հառա-
տալ տյգպիսի զէպքի մը որով օսմա-
նեան պետութեան վրայ ՌՈՒՏԻԽԻ վե-
հապետութիւնը կը ճանչցուէր : Արդ-
Սայտիւ. Համիտի նման իր իշխանու-

թեան նախանձախնդիր վեհապետի
մը մասին, որ իր գահակալութենէ ի
վեր շարունակ կերպզէր խալիֆայու-
թեան հոգեւոր իշխանութեան վրայ
աշխարհական իրական իշխանութիւն
մը հիմնել աշխարհի ընդհանուր մահ-
մէտականութեան մէջ, որ դեռ օս-
մանեան պետութեան ամբողջական
մասեր կը նկատէ ոչ միայն թունուզը,
այլ և Ալժէրիան. այսպիսի հանգաման-
քի մէջ մի այդպիսի ենթադրութիւն
այն աստիճան անընդունելի է որ հրէ-
շային կրնայ ըլլայ :

Հիւնքեաւ-Խսկէլէսիի այն դաշնա-
գիր, որի յիշատակը կարթնցնէ այ-
սօր Լօստօնի թերթը անգլիական քա-
ղաքականութեան պէտքերին համար
ի կ.պօլիս, արդարեւ թիւրքիաին
բացարձակապէս Ռուսիաի իշխանու-
թեան ենթարկուիլը կը հաստատէր և
Ձարին իրաւունք կուտար միջամտե-
լու օսմ. պետութեան բոլոր ներքին
գործերին : Ռուսական պաշտպանու-
ղութիւն (protectorat) մ'էր այդ բա-
ռին ամբողջ նշանակութեամբը, լասն
դի օտար յարձակումէ մը Սուլթանը
պաշտպանելու համար՝ կ.պօլիսը ռուս
գործերով գրաւել ալ կար անոր մէջ,
Եգիպտոսի փաշայի հարուածներին
տակ իր գահի տապալման գաղափա-
րէն զարհուրած, Սուլթան Մահմուտ
այն աստիճան յուսահատեր էր որ
Մուրադիէվ յաջողեցաւ ընդունել
տալ անոր Ռուսիաի խնամակալութիւ-
նը : Բատիլահի բանակները Մէհէմ-
մետ Ալիի որդի իպրահիմ փաշային
Վախլախուած էին Հօմի, Պէյլանի և
Բօնեայի մէջ. եգիպտական յառաջա-
պահ գունդերը արդէն կը նշմարէին
Հակաների լեռին բարձունքէն Սթամ-
պուլի միջարէները. ճիգ մը եւս՝ որին
Մահմուտ անկարող էր զիմագրելու,
և ահա Օսմանցիների տիրապետու-
թիւնը կը տապալէր : Արաբացիներն,
իսլամութեան առաջնորդութիւնը
վերստին իրենց ձեռք պիտի առնէին
և թիւրքերն աշխարհակալ ըլլալէ
դադրելով հպատակութեան վիճակը
պիտի անցնէին : Ահա այն ատեն կ.
պօլսի ռուսական դեսպանը Մահմու-
տին ցուցնելով Ֆրանսան և Անգլիան
որ կը համակրէին Եգիպտոսի փաշային,
համոզեց թէ իր կ'օրձանման առջեւը
կրնար առնել Ձարի զէնքերին օգ-
նութեանը զիմելով : Տասն և հինգ
հազար Ռուս գալով Հիւնքեաւ-Խսկէ-
լէսի ելան, Վոսփորի ասիական եզրին
վրայ, Թէրաքիաի դիմացը, իպրահիմ
փաշայի բանակին վրայ յարձակելու
համար անոր կշտի կողմէն, եթէ այդ
բանակ իր եւրոպացի սպայակոյտին
մոտիկ ընելով, համարձակութիւն ունե-
ցողի մը համար Սթամպուլը իբրեւ ա.
պահով օրս մը կը ցուցնէր, փորձէր
ենդուցէն ներս մտնել :

Ռուսական զորաբանակի մը այս
պէս յանկարծ երեւան դալը զարհու
րեցուց Լնստօնի ու փոքրիկ դահ.
իճները: Ճնշում բանեցուցին Մէհէմ.
մէա. Ալիի վրայ որ հաշտութիւն կնքէ:
Մէհէմմէա Ալի, որ արկածախնդիր
զօրավար մ'էր և որի խորամանկ այլ
տահմանափակ միտքը չէր կրնար բա.
ցուիլ այն ընդարձակ հորիզոններ

նայելով որոնք իր եւրոպացի խորհրդակաճաններ կուզէին իր առջեւ պարզել, հնազանդեցաւ Անգլիայի ու Ֆրանսայի պատուէրներին: Արդէն իր ունեցած Եգիպտոսի, Հիճազի և Կրեւտէի վրայ կաւելցնէր նաեւ Պաղեստինը, Սիրիան և Կիլիկիան. նախկին եփնիչէրին երազածէն աւելի էր այդ Հետեւապէս ընդունեց քէօթահիաի դաշնագիրը, բայց Մահմուտ ըմբոստ հպատակի մը հետ մինչեւ դաշինք կոնելու աստիճան զիջանելուն վրայ սաստիկ ուս պահած էր և թէեւ խաղաղութիւն կնքեց, բայց հաստատ միտքը դրած էր կարելի եղածին չափ շուտով վրէժը լուծել անկէ որ մինչեւ մայրաքաղաքն եկած էր յարձակելու համար իրեն վրայ: Իր դժբաղդութեան մէջ իրեն ձեռք կարկառող մի միայն Ռուսիա էր. ուստի մտածեց որ նա միայն կրնար միջոյններ տալ իրեն իր դեռ գոռոզ հպատակը նուաճելու: Իր այդ վրէժխնդրութեան զոհեց ամեն բան և քէօթահիաի դաշնագրէն հազիւ քանի մը ամիս ետքը, 1833 յուլիս 8ին, Ռուսերին հետ կը կնքէր Հիւնքեար. իսկէլէսիի գաղտնի դաշնագրութիւնը: Բայց ասոր պայմաններն այն աստիճան անգործադրելի էին որ երբ վեց տարի ետքը, նորէն պատերազմ բացուեցաւ Թիւրքերին ու Եգիպտացիներին միջեւ, Ռուսիա չկրցաւ իրեն շնորհուած պաշտպանութիւնը գործադրել և պարտաւորեցաւ քառեակ դաշնակցութեան մասնակիցներէն մին լինել:

Այսօր հանդամանքները շատ տարբեր են : Կ.պօլսի առջև ծովային ցոյցի մը ծրագիրը, որով Սուլթանին կսպառնային Հայաստանի գործերին առթով մէկդի ձգուեցաւ և նորէն այդպիսի ցոյց մ'ընելու խորհուրդ չկայ : Մօտալուտ վտանգ մը չկայ որ Թիւրքիան օտարի պաշտպանութեան գիմելու հարկադրէ : Հիւնքեար իսկէյսիի դաշնագիրը նորէն մէյտեղ հանելը կը նշանակէ Ռուսերին հաճոյք պատճառելու համար անոնց ձեռքը յանձնել ամբողջ Արմէն. Գիւր-տիպղանը, որը իրենց զօրքեր ամեն ըռպէ կրնան գրաւել Թիւրքիայի ներքին գործերին միջամտելու համար Ս. Բէթէրսպուրկի կառավարութեան տրուած իրաւունքին զօրութեամբը : Միեծ. Բերիտանիայի մի ենթադրական գործողութեան առջեւն առնելու համար, սրտի զուարթութեամբ պետութեան անդամահատման հաւանիլ և Ա. Ռուսիայի կորուստը կանխաւ տորագրել է այդպիսի դաշնագրութիւն մը : Պէտք է նկատի առնել նաեւ որ 1833ի դաշնադրի նորոգումը ներկայ ճգնաժամին ողբալի վախճան մը տալը փութացնելէ զատ ուրիշ բանի չծառայեր, որին սուր կերպաբանք մը առնելուն դէմ՝ եւրոպական դիւանագիտութիւնը մինչեւ այսօր ամեն հնար գործադրեց : Հիւնքեար իսկէյսիի դաշնագրութեան պայմաններէն մէկն ալ նեղուցները կը գոցէ բոլոր պետութիւնների նաւատորմիչաներին առջև, բայց Ռուսիայինէն որ ազատ կը լինի ուզած ատենը վտակութէն և Տարտանելէն անցնելու : Պոն-

տոսը, « փակեալ ծով » Եւրոպայի հա-
մար, « բացեալ ծով » կըլլայ Ռու-
սիայի համար : Արդ այսպիսի պայմա-
նի մը վրայ՝ որ ներդրեցներին նկատ-
մամբ փարիզի մէջ հանդիսաւորապէս
կնքուած միջազգային դաշնագրու-
թիւնը կը խախտէ, Անգլիա անմիջա-
պէս ձայն պիտի բարձրացնէր : Եւ
բրիտանական նաւատորմի զէնք
ալ չպիտի ունենային Տարտանէի անց-
քը բռնաբարելու որ դան Կ.պօլիս
իրենց պայմաններ ներկայացնել, այլ
կընային տէրութեան միւս կէտերին
վրայ նոյնչափ զգալի, թերեւս ալ ա-
ւելի ցաւալի հարուածներ իջնցնել :

Առ այժմ մէկ վիճակէ միայն կայ
որ կենդանի կը պահէ տէրութիւնը,
այն է Ալյուրի վիճակէն որ միանգա-
մայն Անատոլիոյ ամենէն բերրի, ամե-
նէն հարուստ տեղերը կը պարունակէ :
Ո՞վ կրնայ արդիւն Անգլիացիներին
Զմիռնը գրաւելու և դաւաճին բոլոր
հասոյթները իրենց ձեռք անցունե-
լու : Ատկէ դատ, Արաբիա թիւրքե-
րին դէմ շարունակ ապստամբութեան
մէջ գտնուելով և այսօր իսկ զինուած
լինելով, Անգլիացիներին պատրաստ
հողմը չներկայացնէ՞ր միթէ գործո-
ղութեան մը համար որի արդիւնքը
այնպիսի հակահարուած մը ունենայ
Կ.պօլիս մէջ որ անոր հետեւանքները
այժմէն գուշակել կարելի չէ :

Չենք ըսել թէ Ռուսիայի հետ
դաշնակցութեան մը դադարաւորը Կ.
պօլիս մէջ բազմաթիւ կուսակիցներ
չունի և դեռ չաղապանութիւն կարգ մը
թիւրք հայրենասէրներէ : Թողունք
Մահմուտ Նէաիմ փաշան — որին
Մահմուտիւմ մականունը կուտար
ժողովուրդը, իկնատիէֆ զօրապետի
(այն ատեն Ռուսիայի դեսպան ի Կ.պօ-
լիս) նկատմամբ ունեցած շահախնդիր
հաճոյակատարութեանը համար —
Սէրէլէր փաշա, Սաֆֆէր փաշա, Գառ-
րի փաշա՝ Պէրլինի դաշնագրէն անմի-
ջապէս ետքը Ռուսիայի հետ մտերմա-
կան յարաբերութիւններ հաստատե-
լու կողմն էին : Բայց անոնցմէ և ոչ
մէկի մտքէն կանցնէր վերատին չիւն-
քաւոր իսկէլէտի դաշնագրի հին սը-
խաշներին մէջ ինչպէս և թիւրքիւն
Ռուսիայի աւելի կամ նուազ գաղտնի
պաշտպանութեանը ենթարկել :

Ապտիւլ Ալիզը դահէն վար առնող
յեղափոխութեան պատճառը սա ե-
ղած էր որ Ապտիւլ Ալիզ գաղտնի կը
բռնակցէր իկնատիէֆ զօրապետին
հետ, իր անդրանիկ օրդի Եուսուֆ
Իզզէտտինի յանձնելու համար իր
գահ, ի վիստ Մուրատի — մերձաւո-
րագոյն ժառանգին, արքայական
դերձաստանին մէջ աւելի տա-
րիքտ եղողին դահաժառանգ լինելու
օրէնքին համեմատ որ Մուսթաֆա
Ա.էն ի վեր, 1617ին, անդրանիկու-
թեան իրաւունքի տեղը կը բռնէր —
և այդ գաղտնի դաշնագիր իր բոլոր
մեծ գիծերով կը մօտենար Հիւնքեար-
իսկէլէտի դաշնագրին : Թիւրքերի
մոլեռանգ կուսակցութիւնը և բարե-
նորոգման կուսակցութիւնը միարա-
նեցան տէրութիւնը փրկելու համար
և ամեն մարդ գիտէ թէ ի՞նչ եղաւ

Միտհադ փաշայի, Հիւսէյն Ալիի,
Մէհմէտ Բիւշտիի և Բէտիֆի միջեւ
կնքուած միաբանութեան հետեւան-
քը : Անշուշտ այս տեսակ կարծիքի
շարժում մը յառաջ բերելու նպատա-
կով « Բալ Մալ Կազէթ » հնարած է
թիւրքերին Ռուսիայի հետ կնքած
պաշտպանողական ու յարձակողական
դաշնակցութեան առասպելը, ոչ թէ
հաւասարութեան մը սկզբունքներին
համեմատ, որոնցմով միայն դաշնա-
գիրները լուրջ կերպարանք մը
կանեն, այլ թիւրքիւն Ռուսիայի գե-
րիշխանութեանը ենթարկուելու հի-
ման վրայ : Արդէն բաւական ժամա-
նակէ ի վեր, անգլիական մամուլը սա-
տիկ կոչւաւ մը կը մղէ սուլթան Ապ-
տիւլ-Համիտի անձին դէմ, և շատ ան-
գամ բաւական յայտնի սպառնալիք-
ներ կարգաց դահալալութեան փոփո-
խութեան մը մասին : Ինչո՞ւ արդեօք
Ապտիւլ Ալիզի դէմ գործածուած
միջոցը չպիտի կրնայ գործածուիլ իր
եղբորորդիին դէմ ալ, նորագոյն ձե-
ւով մը և այժմէն ի վեր կերպարանք
մը տալով անոր, օգուտ քաղելով
փոխ. ծովակալ Արիֆ փաշայի Ս. Բէ-
թէրսպուրի մէջ կատարած պաշտո-
նէն : Միայն թէ « Բալ Մալ Կազէթ »
ոչ հանգամանքները հաշուի առած
է որ իր լուրի անհաւանականութիւ-
նը կը ցուցնեն և ոչ ալ Սուլթանի իր
վեհապետական իշխանութեան չափա-
զանց նախանձախնդիր բնաւորութիւ-
նը, որ ենթագրուած եղելութեան
կեղծ ըլլալուն լաւագոյն վկայ մը կըր-
նայ լինել :

ՏԵՂԱԿԱՆ

Ինչպէս ամեն տարի, վաղն ալ,
հինգշաբթի, վարդանանց հանդէսը
կը կատարուի տեղիս մատրան մէջ
(Rue St-Jacques, 96) : Հանդէսը կը
սկսի երեկոյեան ժամ 9 1/2-ին :

Առաւօտուն Ս. Պատարագ պիտի
մատուցուի :

ՆՈՒՐԱՏԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ԱՐՄԷՆԻԱ»ԻՆ

Շնորհակալութեամբ կը հրատա-
րակենք Արմէնիայի նպատակը հա-
մար մեկ հասած հետեւեալ նուիրա-
տուութիւնները :

Ս. քաղաքէն Ա. 50 Քրաեդ.,
Սէնթ-Լուիզէն Մ. Խ. 20 Քր., Սիւ-
գափուրէն Տիար Յովհաննէս Սարգ-
սեան 17 Քր., Նիւ Եոթքէն * * * 12
Քր. ու 50 անթիմ և Ս. Ս. 4 Քր. և
Մարտէյէն Տիար Մ. * * * 5 Քր. :

ԱՐՄԷՆԻԱԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Եամպոլի : Դ. — Ստացաւք 20 Քր. և
փետրուարէն սկսած զրկեցիք թիւր-
քերը Գորապուհար : Ինչպէս կը տես-
նէք մեր բաժնորդագրութեան պայման-
ներին մէջ, այժմ կընդունինք բաժնոր-
դագրութիւն մինչեւ 11րդ շրջանի վե ջը
(1896 մայիս) և ոչ աւելի, և կը հաշուենք
ամսականը 2 1/2 Քրանք : Միայն անոնք

որ շրջանի սկզբէն (օգոստոս) բաժնորդ
գրուած են և կը շարունակեն մինչեւ
այդ շրջանի վերջը, նոյն ամբողջ շրջանի
համար կը վճարեն 20 Քրանք մէկ ան-
գամէն կամ մաս առ մաս :

Ուստի ձեր զրկած 20 Քրանքէն 10
Քր. և հաշուելով ներկայ 11րդ շրջանի
4 ամսի (96 փետր. — մայիս) բաժնոր-
դագրին, մնացած 10 Քր. կը թողունք
ձեր կարգադրութեան. եթէ ուզէք, ա-
ռաջիկայ 12րդ շրջանի իր բաժնորդագ-
րութեան հաշուին կանցնի սկզբէն (օգոս-
տոսէն) բաժնորդագրելով զինք, երբ այդ
շրջանի համար բաժնորդագրութեան բա-
ցումը հրատարակուի :

Բրովիտսկ : Յ. Թ. — Յոյց տուէք
այստեղ մէկը որ անոր յանձնենք այդ
մէկ տուար և կամ ուրիշ միջոցով մը
կարգադրենք : Մենք չենք կարող ժա-
մանակ և փոստի ծախք վատեն պատաս-
խանելու համար ամեն մէկի որ կենէ
այնպիսի յանձնարարութիւն կանէ մեզ
որ չենք կրնար գործադրել :

ԹԻՒՐԻՔԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սուլթանը թէեւ պահանջեր է փախս-
տական Մուրատ պէյը եգիպտական կա-
ռավարութենէն, բայց Անգլիայի ներկա-
յացուցիչը Լորա Գրոմըր մերժեց է յանձ-
նել : Մուրատ պէյ թուրքերէն ազատա-
կան մի լրագիր կը հրատարակէ այժմ Ե-
գիպտոսի մէջ : Այդ լրագրի փետրուար
5ի թուին մէջ մի վերջին դիմում ալ կա-
նէ Սուլթանին, սպառնալով մի յեղափո-
խութիւն հանել զինք դահլիշէն ընելու
համար և հրաւիրելով Հայերը որ ազա-
տական Թիւրքերին հետ միանան օսմա-
նեան կայսրութեան վերանորոգմանը հա-
մար :

Կ.պօլսէն կը հեռագրեն անգլիա-
կան լրագիրներին թէ անգլիական դես-
պանատան զբօսանաւը իր նաւակայքը
վերադարձած ժամանակ տեսաւ որ իր
խարսխանիչը բռնած է արմանական մի
զբօսանաւ որի նաւակայքը չո գեց ետ
քաշուի :

Կը կարծուի թէ տեղական թիւրք իշ-
խանութիւններն առթէն օգուտ քաղե-
լով Անգլիային անհաճոյ ընթացք մ'ունե-
ցած են, արմանականին ի նպաստ վա-
րուելով :

Այս միջադէպ ուսական, Փրանսա-
կան և իտալական դեսպանների իրաւա-
րարութեանը յանձնուեր է :

ՊՈՒԼԿՈՐԻՍ

Չարը ընդունեց Պուլկարի քահա-
ժառանգ Պուլկարի ինքնաշար լի-
նէլ և հեռագրով մը շնորհակարարով Ֆէր-
իմանտ իշխանին որ իր զաւակ սուլթա-
րական ազգային եկեղեցին մկրտել տա-
լու հաճեցաւ, յայտնեց թէ մկրտութեան
հանդիսին իր կողմէ ներկայ պիտի գըտ-
նուի իր թիկնապահներէ զօրավար կոմս
Կոլէնիշիֆ Քուլթոսօֆ :

Կը հաւատեն թէ Պուլկարի Գե-
մէրտինանտ իշխանը նախարարապետ Ս.
Սթոյլօֆին յանձնարարեց է ինքզին Սուլ-
թանին որ իրեն վեհապետ իր կողմէ
ներկայացուցիչ մ'ունենայ Պուլկարի
մկրտութեան հանդիսին :

Ս. Սթոյլօֆ Կ.պօլսի հասածին պէս,
պաշտական երկու պաշտօնեայնէր և
Մեծ Եպարքոսի քարաւորար իրեն գի-
մաւորած են Սուլթանի կողմէ : Ապտիւլ
Համիտ Ս. Սթոյլօֆի արամադրութեան
տակ դրեց է պաշտական երկու կառքեր
և Բէրաի ամենէն առաջին օթեւանին
(hotel) մէջ Սուլթանի կողմէն սենեակ :

Ներ վարձուեր են Ս. Սթոյլօֆի համար :
— Սուլթանը Մէհմէտի աղաման-
դազարդ պատուանշանի մեծ ժապաւէնը
չնորհեց է նախարարապետ Ս. Սթոյլօֆին
և նայն կարգի՝ բայց առանց աղամանդի
պատուանշան մ'ալ զօրավար Բէթքովին :

— Նախարարական խորհուրդը որո-
շեց է 250,000 Քրանք ծախսել գահաժա-
ռանգի մկրտութեան առթով պաշտօնա-
պէս կատարուելիք հանդէսներին հա-
մար :

— Սուլթանը, Մեծ Եպարքոսը և ար-
տաքին գործերի նախարարը ճաշկերոյթ-
ներ տուին Ս. Սթոյլօֆին : Սուլթանն ը-
սեր է Ս. Սթոյլօֆին թէ գոհ է Պուլկա-
րի Բռնած խելացի քաղաքականութե-
նէն, նաեւ կամք յայտնեց է բարենորո-
գումներ մտնուեցնելու համար Թիւրքիաի
երօրպական նահանգներին մէջ :

— Պուլկարի Գարի-Լուիզ իշխա-
նուհին երէկ Նիւ Եկա : Մի քանի շա-
բաթ պիտի անցունէ Ֆրանսայի հարաւա-
կողմը, իր առողջութիւն կազդուրելու
համար :

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանին
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր-
բեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներ
մէջ և զանազան տպաւորութիւններ
տակ իւր երբեք գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի-
լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի-
ջանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, յ-
թիւ և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս տե-
պագրուած ազգային երգ սրահներին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւն
վաղուց արդէն արգիւտուած է, և Ասիո-
ւ Արմենիա լրագրի թիւերէն մէջ : Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տը-
ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպաւորութիւններ տակ ներշն-
չուելով գրուած են : Դին (10 անթիմ)
15 անթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(1. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒԱԾ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)
ՊՐԵՑ ԱՊԷԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ բնականական ախուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյտիւն մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաւորքով որչափ շարքե-
ների պատճառ գարձած է և վերջի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ : Դին 1 Քրանք, (75 անթիմ) :

ՏԵՐԵՐԷ — ԻՄԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ՄԱՐՍԵԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIÈRE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Me. Chan. 44.